Valiokunnan lausunto PeVL 53/2018 vp– HE 201/2018 vp

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle tavaramerkkilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi sekä tavaramerkkioikeudesta tehdyn Singaporen sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi

Talousvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle tavaramerkkilaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi sekä tavaramerkkioikeudesta tehdyn Singaporen sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi (HE 201/2018 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava talousvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- teollisuusneuvos Mikko Huuskonen, työ- ja elinkeinoministeriö
- erityisasiantuntija Nina Santaharju, valtiovarainministeriö
- lainsäädäntöneuvos Marietta Keravuori-Rusanen, oikeusministeriö
- professori Sakari Melander

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:
- professori Olli Mäenpää

HALLITUKSEN ESITYS

Hallituksen esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tavaramerkkilaki, joka korvaisi voimassa olevan tavaramerkkilain ja yhteismerkkilain. Lailla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi jäsenvaltioiden tavaramerkkilainsäädännön lähentämisestä. Lisäksi ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi tavaramerkkioikeudesta tehdyn Singaporen sopimuksen, joka on kansainvälisesti voimassa. Esitykseen sisältyy lakiehdotus sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta. Kuuteen muuhun lakiin ehdotetaan lisäksi muutoksia.

Ehdotetut lait olivat esitystä annettaessa tarkoitetut tulemaan voimaan kaikilta osin 1 päivänä tammikuuta 2019, lukuun ottamatta Singaporen sopimusta koskevaa lakia, jonka voimaantulosta

säädettäisiin asetuksella. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samana ajankohtana, kun sopimus tulee voimaan Suomen osalta.

Hallituksen esitykseen sisältyvissä säätämisjärjestysperusteluissa lakiehdotuksia tarkastellaan perustuslain 10, 15, 17, 21 ja 80 §:n kannalta. Hallituksen käsityksen mukaan esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä ja Singaporen sopimus sekä sen soveltamissäännöt hyväksyä äänten enemmistöllä.

TALOUSVALIOKUNNAN LAUSUNTOPYYNTÖ

Talousvaliokunta on 9.1.2019 päättänyt pyytää perustuslakivaliokunnan lausunnon hallituksen esityksestä.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi tavaramerkkilaki. Ehdotettu sääntely on merkityksellistä useiden perustuslain säännösten kannalta, kuten esityksen enimmäkseen asianmukaisissa säätämisjärjestysperusteluissa kuvataan. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota vain kahteen sääntelykokonaisuuden osaan: sääntelyyn tavaramerkkihakemuksen raukeamisesta ja rangaistussäännöksiin.

Hakemuksen raukeaminen ja oikeus saada päätös

Puutteellisen tavaramerkkihakemuksen käsittelystä ehdotetaan säädettäväksi tavaramerkkilain 21 §:ssä. Sen mukaan Patentti- ja rekisterihallitus asettaa kahden kuukauden määräajan puutteen korjaamista, lausunnon antamista ja selvityksen esittämistä varten, jos hakemus ei täytä lain 16—19 §:ssä säädettyjä edellytyksiä tai jos rekisteröintiin kohdistuu 12—13 §:n mukainen hylkäysperuste. Jollei hakija asetetun määräajan kuluessa anna lausuntoansa, esitä selvitystä tai korjaa puutteellisuutta, hakemus raukeaa kehotetuilta osin. Raukeamisesta lähetetään pykälän 2 momentin mukaan hakijalle ilmoitus, joka ei ole valituskelpoinen päätös. Lain 22 §:ssä ehdotetaan lisäksi säädettäväksi, että rauenneen hakemuksen käsittelyä voidaan jatkaa, jos hakija kahden kuukauden kuluessa puutteen korjaamista, lausunnon antamista ja selvityksen esittämistä varten asetetun määräajan päättymisestä pyytää käsittelyn jatkamista, samassa yhteydessä antaa lausuntonsa, esittää selvitystä tai korjaa puutteellisuudet ja suorittaa käsittelyn jatkamisesta määrätyn maksun pyynnön yhteydessä.

Ehdotettu sääntely on merkityksellistä perustuslain 21 §:n kannalta. Sen 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti lain mukaan toimivaltaisessa viranomaisessa. Pykälän 2 momentin mukaan oikeus saada perusteltu päätös kuuluu lailla turvattaviin hyvän hallinnon takeisiin. Säännös ei estä säätämästä vähäisiä poikkeuksia oikeuteen saada perusteltu päätös, kunhan poikkeukset eivät muuta oikeuden asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa (ks. esim. PeVL 63/2010 vp, s. 2/II, PeVL 40/2010 vp, s. 5/II ja PeVL 12/2002 vp, s. 6/I).

Perustuslakivaliokunta on joitakin kertoja tarkastellut kysymystä hakemuksen raukeamisesta. Valiokunta on tällaisissa yhteyksissä pitänyt asianmukaisena, että hakemuksen raukeaminen perustuu hakijan omaan tahdonilmaisuun (PeVL 4/2004 vp, s. 9/II, PeVL 17/2001 vp, s. 3). Tällaisesta ei nyt ehdotetussa sääntelyssä ole kyse.

Perustuslakivaliokunta on lisäksi arvioinut yleisemmin oikeutta saada päätös. Valiokunta on pitänyt asianmukaisena tai välttämättömänä, että hakija saa päätöksen myös sellaisissa tilanteissa, joissa asia on ratkaistu hakemuksen mukaisesti tai muuten hakijan kannalta myönteisesti (PeVL 6/2010 vp, s. 3/II, PeVL 10/2012 vp, s. 5—6). Nyt ehdotetussa sääntelyssä tarkoitetussa tilanteessa hakijan oikeusturvan tarve on tuollaisia tilanteita korostuneempi.

Hakemuksen raukeamista koskevaa sääntelyä on perustuslain 21 §:stä johtuvista syistä välttämätöntä muuttaa niin, että hakemuksen raukeamisen edellytyksenä on hakijan nimenomainen tahdonilmaisu asian silleen jättämisestä, tai niin, että Patentti- ja rekisterihallitus tekee valituskelpoisen päätöksen hakemuksen raukeamisen johdosta. Tällainen muutos on edellytys tavaramerkkilakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Rangaistussääntely

Tavaramerkkirikkomuksesta ehdotetaan säädettäväksi tavaramerkkilain 74 §:ssä. Esityksessä ehdotetaan lisäksi muutettavaksi rikoslain (4. lakiehdotus) teollisoikeusrikosta koskevaa 49 luvun 2 §:ää ja mallioikeuslain mallioikeusrikkomusta koskevaa sääntelyä (8. lakiehdotuksen 35 b §). Viimeksi mainittuja säännöksiä muutettaisiin siten, että kyseiset rikosta ja rikkomusta koskevat säännökset kattaisivat myös Euroopan unionin laajuiset tavaramerkki- ja mallioikeudet.

Tavaramerkkilakiin, rikoslakiin ja mallioikeuslakiin ehdotetut säännökset ovat niin sanottuja blankorikossäännöksiä. Laillisuusperiaatteeseen liittyvistä syistä blankorangaistussääntelyyn on ollut syytä suhtautua torjuvasti (esim. PeVL 10/2016 vp, s. 8, PeVL 31/2002 vp, s. 3, PeVL 15/1996 vp, s. 2/II ja PeVL 20/1997 vp, s. 3/II). Perusoikeusuudistuksen yhteydessä perustuslakivaliokunta korosti, että blankosääntelyn osalta tavoitteena tulee olla, että niiden edellyttämät valtuutusketjut ovat täsmällisiä, rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset ovat kirjoitetut rikossäännöksiltä vaaditulla tarkkuudella ja nämä säännökset käsittävästä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus sekä kriminalisoinnin sisältävässä säännöksessä on jonkinlainen asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi tarkoitetusta teosta (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I). Tuoreemmassa käytännössään valiokunta on pitänyt blankorikossääntelyn täsmentämistä edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 10/2016 vp, s. 8—9). Myös tilanteessa, jossa säännöksessä luetellaan niitä tekotapoja, jotka voivat tulla rangaistavaksi, sääntelyä on perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan ollut täsmennettävä viittaussäännöksiä ja rikoksen tunnusmerkistötekijöitä tarkentamalla (PeVL 14/2018 vp, s. 21—22).

Tavaramerkkirikkomusta, mallioikeusrikkomusta ja teollisoikeusrikosta koskevaa sääntelyä tulee täsmentää viittauksilla niihin lakien säännöksiin, joiden rikkomisesta on kyse, ja kuvaamalla laissa rikkomuksen tai rikoksen tunnusmerkistötekijöitä ehdotettua tarkemmin. Tällaiset muutokset ovat edellytyksenä 1., 4. ja 8. lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 53/2018 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että eduskunnan suostumus on tarpeen hallituksen esityksessä tarkoitetun sopimuksen ja sen 22 artiklassa tarkoitettujen soveltamissääntöjen hyväksymiselle,

että eduskunnan suostumuksen antamisesta päätetään äänten enemmistöllä ja

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä, 1. lakiehdotus kuitenkin vain, jos valiokunnan sen 21 ja 74 §:stä, 4. lakiehdotus vain, jos valiokunnan sen 49 luvun 2 §:stä, ja 8. lakiehdotus vain, jos valiokunnan sen 35 b §:stä tekemät valtiosääntöoikeudelliset huomautukset otetaan asianmukaisesti huomioon.

Helsingissä 22.1.2019

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Annika Lapintie vas
varapuheenjohtaja Tapani Tölli kesk
jäsen Maria Guzenina sd
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Ilkka Kantola sd
jäsen Antti Kurvinen kesk
jäsen Mia Laiho kok
jäsen Markus Lohi kesk
jäsen Leena Meri ps
jäsen Juha Rehula kesk
jäsen Kaj Turunen kok
varajäsen Markku Eestilä kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Liisa Vanhala